

העומק: משחיקה להכרעה

אומץ לב רב נדרש מן הנלחמים בחזית - הם שיפגשו את החיכוך הנורא של מסה מול מסה. מנגד, פעולות בעומק החזית או בעורף האויב מחייבות אומץ לב של מקבלי ההחלטות והיערכות תואמת. צבא שיש לו רצון להכריע, אומץ לקבל החלטות ומפקדה ייעודית כמפקדת העומק צריך להיות בנוי כראוי, מאומן היטב ואמיץ מחשבתית למצות את כליו - בשלב עיצוב ההיגיון האסטרטגי, בשלב התכנון האופרטיבי ובשלב הפעלת הכוח תוך כדי הלחימה

שדה התעופה אנטונוב, לאחר התקיפה הרוסית, מרס 2022. פשיטה זו הפכה למבצע עומק כושל טקטית ואסון אסטרטגי לרוסים, ויכולת אוקראינית מרשימה למנף את המצב להמשך. צילום לוויין: MAXAR

הכובד של היריב, נחשבת הלכה למעשה לאחד האירועים שבנו יותר מכול את החוסן האוקראיני ויצרו את המומנטום החשוב של ההגנה המוצלחת, את ההבנה שאפשר לנצח, את איחוד השורות ואת ההבנה שהמלחמה היא מלחמה על הבית. לפיכך אוקראינה הבינה כי היא נכונה לשלם כל מחיר כדי למגר את התוקף הרוסי ולהילחם בו עד חורמה. פשיטה זו הפכה למבצע עומק כושל טקטית ואסון אסטרטגי לרוסים, ויכולת אוקראינית מרשימה למנף את המצב להמשך. וכדי שלא אֶמְצָא מקטרג על רעיון העומק ועל הפעולות בעומק, אביא שיחה הזויה כמעט שזיכתי לנהל עם חאג' אסמאעיל

בעומק בכלל, ובפעולות בעומק בפרט, טמון פוטנציאל לפיאסקו מהדהד או לניצחון גדול. על כן יש לדון בהם בתוך הקשר המלחמה, שכן אין הם עומדים בפני עצמם. לכן ראוי להתחיל סקירה תמציתית זו על מושג העומק דווקא בחמיצות ובמרירות המתלוות למימוש כושל במיוחד שלו.

הפשיטה הרוסית על שדה התעופה אנטונוב¹, בפאתי קייב, הייתה אמורה להיות המהלך הפותח, ופחות או יותר גם המסיים, של הפלישה לאוקראינה. המאמץ שנראה מבטיח כל כך הפך מפתרון פוטנציאלי לבעיה אקוטית. כישלון זה ממחיש כיצד פעולה נועזת, בעלת יכולת להגיע ולהכות בלב מרכז

אלוף אהי יורוב, מפקד מפקדת העומק והמכללות הצבאיות

תודעת היריב אשר מטמיעה בקרב את ההבנה כי אין ביכולתו לתקן עוד את המצב העגום אליו נקלע. רעיון העומק מתיימר להיות חלופה למאמץ החזיתי, או להביא לו ערך מוסף. על כן ראוי לעמוד על החלופות והמאמצים המופעלים בשדה הקרב לפני הרחבת משמעויות העומק.

עומק לעומת חזית

דרך הלחימה הקלסית מתבטאת בהתקדמות של שני צבאות זה מול זה. האחד מנסה להגיע למחוז חפצו והאחר מתעתד למנוע זאת. תנועה זו של צבא מול צבא מסתיימת במפגש דרמטי בין הכוחות - זהו הקרב החזיתי, דרך הלחימה הקלסית, המובנת מאליה, המקובלת והנפוצה בעולם מקדמת דנא. קרבות הפלנקס, מערך טקטי אופייני לצבאות בעולם העתיק, היה מפגש של חיכוך ושחיקה שתכליתו פריצת מערך האויב והשבתו.

גרף השחיקה של כוח התוקף חזית כזו או המגן עליה יראה לינארי וישקף שחיקה עקבית, לרוב איטית, גוברת והולכת, ובעיקר רציפה, עד לשחיקה מוחלטת של היכולת או הרצון. צורות קרב מסוימות עשויות להאיץ את השחיקה, תוך שימוש נכון בעתודות ובמאמצים השונים, אך הן לא ישנו את טיבה

עיקרון זה שימש גם במאה ה-19 ובמאה ה-20. את לוחמי הרגלים נושאי המגינים והרומחים החליפו כלי נשק ופלטפורמות לחימה משוכללות, קטלניות ומהירות יותר, אך העיקרון נשאר בעינו. משפט ידוע המיוחס לאדמירל ידוע פחות, עם שובו מהקרבות בגליפולי, אומר "מעולם לא פגשתי אנשים אמיצים מאלו, הם תמיד מסתערים במקום בו ההגנה חזקה ביותר". תיאור האומץ הזה, שנאמר מתוך הערכה כנה, מייטיב לתאר את מה שניצב ברקע: קרב חזית ארוך, רווי בחיכוך ובשחיקה, אבדות אינספור, התשה ארוכה וכואבת. ולעיתים גם סיום שאינו מובהק, הנתון לפרשנות הצדדים - מי ניצח ומי הפסיד.

גרף השחיקה של כוח התוקף חזית כזו או המגן עליה יראה לינארי וישקף שחיקה עקבית, לרוב איטית, גוברת והולכת, ובעיקר רציפה, עד לשחיקה מוחלטת של היכולת או הרצון. צורות קרב מסוימות עשויות להאיץ את השחיקה, תוך שימוש נכון בעתודות ובמאמצים השונים, אך הן לא ישנו את טיבה. הדבר נובע מהיותה של ההגנה צורת קרב שתכליתה להחזיק בשטח, להכשיל התקפות אויב ולגרום לו למקסימום אבדות. לכן חזקה על היריב שיעשה ככל יכולתו כדי לארגן את מערכי ההגנה שלו ולהכינם לקראת התוקף. המגן יבנה מכשול וישלוט עליו, יגדיר שטחי הכלה והשמדה ויכווין את כלי נשקו, יערוך עתודותיו להתקפות נגד, יאבטח שטחים חיוניים וינצל מעברים הכרחיים וכיוצא באלה. בקרב החזיתי, המנצח הוא מי שישכיל להישחק פחות מן העומד מולו או להתמודד עם שחיקה זו. לצד העלייה בקטלניות, שהיא תולדת ההתקדמות האנושית,

(מבכירי פתח וותיקיו), בפאתי שכם בספטמבר '96, בהיותו קצין האג"ם של חטיבת הצנחנים. השיחה נסבה בעיקר סביב עניינים הקשורים למנגנוני הביטחון בגדה, אך בסופה שאלתי את חאג' אסמאעיל על הסיבה שבגינה נטש את כוחותיו בהיותו מפקד מרחב החוף הלבנוני, ערב מלחמת לבנון הראשונה. חאג' אסמאעיל, במבט מושפל, ענה לי: "עשיתם לנו אקורדיון. לחצתם אותנו משני הצדדים בעת ובעונה אחת. לא היה בשביל מה להמשיך". הע ודה שכווחות צה"ל תקפו מן החזית, כשהוא כבר יודע כי כוחות הצנחנים בפיקודו של אל"ם יורם יאיר (ייה), ערוכים על שפך האולי מאחוריו, והלכה למעשה נמצאים בעורפו, הוציאו את חאג' אסמאעיל משיווי המשקל. הוא הבין, כך אמר לי, שאם יישאר עם פניו לחזית יותקף מאחוריו, ואם ישנה את כיוון היערכותו צפונה יכה בו האגרוף החזיתי, ולכן אסף את צוות החפ"ק המצומצם וברח משדה הקרב מוכרע.² שני סיפורים שונים בתכלית על פעולת העומק, הממחישים בעוצמה רבה את הפוטנציאל הטמון בו.

העומק הוא רעיון הטומן בחובו צורת חשיבה אחרת, וזאת כפי שקומנדו הוא רעיון, ואינו רק סך הכשירות של כוח מיוחד כזה או אחר. העומק מייצג דרך שונה להבין את המציאות ולהשפיע עליה

למהותו של העומק

לכאורה העומק מוגדר באמצעות המרחב. הוא מצטרף לחזיתות המרחביות ולמפקדות הנגזרות מהן, כמקבילה גזרתית המצטרפת לחלוקה של צפון-דרום-מרכז, אך הגדרה זו אינה ממצה את הבנת מהותו. דרך משלימה להבין את העיסוק בעומק היא לתפוס אותו כתמונת ראי של העיסוק בעורף, שנוסף על אחריותו הגאוגרפית נדרש לפתח ידע ולשלוט במהות ובמאפיינים ייחודיים ושונים בתכלית. אלא שבפועל אי אפשר להבין את מהותו של העומק ואת מהותה של הפעולה בעומק רק מתוך תפיסה מרחבית ייחודית. העומק הוא רעיון הטומן בחובו צורת חשיבה אחרת, וזאת כפי שקומנדו הוא רעיון, ואינו רק סך הכשירות של כוח מיוחד כזה או אחר. העומק מייצג דרך שונה להבין את המציאות ולהשפיע עליה. הפעולה בעומק היא תוצר של צורת חשיבה שחורגת מהליניאריות. כפי שלא מדובר רק בעניין של מרחב, גם לא מדובר כאן בעניין של הרכב הסד"כ, ייחודם של הכוחות או מאפייני האמל"ח. העומק מבטא מאמץ שתכליתו לשבור את הליניאריות של המלחמה, לצמצם את זמן החיכוך או למנוע אותו, ולמעשה לפעול ממרכזי הכובד של האויב המצויים בעורפו, דהיינו מהסוף להתחלה. עומק הוא מלחמה מול

הקמת גשר הדוברות בתעלת סואץ, מלחמת יום הכיפורים. הפעולה בעומק יכולה לבוא לידי ביטוי בחדירה צרה הצוברת את הכוח בעורף החזית. צילום: אברהם ורד, דו"ץ

תיאור זה, המופיע בספר **יהושע**, מספר את עלילות הקרב על העי, קרב חזיתי לכאורה, שכל תכליתו להימנע מהתנגשות ומחיכוך ולהרחיק את האויב מעורפו במקביל לפעולה שכל תכליתה תחבולה, השתלטות על מרכז הכובד של האויב, שריפת העיר והכרעה פיזית ותודעתית.

התקיפה לעומק, בעורף האויב, פותחת אם כן ממדים חדשים של הכרעה שלא דרך שחיקה. היא מתמקדת מלכתחילה בהוצאת האויב משיווי משקל באמצעות מהלכים לא שגרתיים הנמנעים מהתמודדות עם תפיסת ההגנה ומערכיה. הפעולה בעומק יכולה לבוא לידי ביטוי בחדירה צרה הצוברת את הכוח בעורף החזית (שרון ב-73' בעת צליחת התעלה), באיגוף אנכי או ימי עד לקצה חץ התכנון הכחול, דוגמת כוחותיו המוצנחים של רפול במעברי המתלה (56') או נחיתת חטיבתו של יורם יאיר (י"ה) בשפך האנלי (82').³

הפעולה בעומק אוחדת בעת ובעונה אחת מאפיינים של פעולת לוחמה "רגילה", ולצד זאת מאפיינים של מבצע מיוחד. העומק מתנהל על המתח בין שני אלה, מתח שלא נכון שיוכרע.

גנרל ג'ורג' פטון, בדרכו המחוספסת והמליצית, היטיב ללכוד את לב העניין של הפעולה בעומק, פעולה שבליבה תחבולה וייעודה הכרעה: היכולת "לאחוז את האויב באפו ולבעוט באחוריו". במשפט זה מתוארים המתח והדיאלקטיקה המאפיינים את הפעולה בעומק: העומק אינו מתקיים

הלך קרב השחיקה והתעצם. אין צורך להרחיק לכת לקרבות השחיקה החזיתיים וחסרי התכלית של מלחמת העולם הראשונה. תמונות שלדי הטנקים השרופים וחיילי הרגלים והשריון המוטלים ללא רוח חיים זכורות לנו היטב ממלחמות עבר במחוזותינו ובמחוזות אחרים. קרב החזית שבו ניסה האויב הסורי לפרוץ מסה מול מסה בצפון רמת הגולן, בעוד כוחות חטיבה 7 עומדים בגבורה ובאומץ מולו, זכור לנו כמו התמונות שצולמו למוחרת ימי הקרב, בהם נראים פגרי השריון מוטלים כעדות אילמת לחיכוך השוחק. תמונות דומות זכורות לנו מן הקרבות באל-עלמין ומזירות רבות באירופה, בשתי מלחמות העולם. לאחרונה קיבלנו תזכורת למיציגי עשן, פיח ופלדה אלה גם במישוריה הרחבים של אוקראינה.

בעצם העומק היה שם תמיד

לצד קרבות החזית יש תופעת מלחמה נוספת, גם היא עתיקת יומין: "וּאֲנִי וְכָל הָעָם אֲשֶׁר אִתִּי נִקְרַב אֶל הָעִיר וְהָיָה כִּי יֵצְאוּ לְקִרְאֹתֵנוּ כְּאֲשֶׁר בְּרִאשׁוֹנָה וְנִסְגְּנוּ לְפָנֵיהֶם. וַיֵּצְאוּ אַחֲרֵינוּ [...] וְאַתֶּם תִּקְמוּ מִהָאוֹרֵב וְהוֹרֵשְׁתֶּם אֶת הָעִיר וְנִתְּנָה ה' אֱלֹהֵיכֶם בְּיַדְכֶם. וְהָיָה כְּתַפְשִׁיכֶם אֶת הָעִיר תִּצִּיתוּ אֶת הָעִיר בְּאֵשׁ [...] וַיִּפְּנוּ אֲנָשֵׁי הָעִיר אַחֲרֵיהֶם וַיֵּרְאוּ וְהָיָה עֲלֵה עֵשֶׂן הָעִיר הַשְּׂמִימָה וְלֹא הָיָה בָהֶם יָדַיִם לְנוֹס הִנֵּה וְהִנֵּה וְהָעָם הִנֵּס הַמַּדְבָּר נִהְפָּה אֶל הָרֹדֶף" (יהושע ח: 20-5).

לוחמי גרילה כורדים, צפון סוריה, 2018. דווקא הפעולות בעומק מנטרלות את היתרונות היחסיים של צבא הגרילה מול צבא כבד ומתועש. צילום: ויקיפדיה

אך שוו בנפשכם כי בעוד עיקר צבא ההגנה נמשך אל החזית, לפתע מתגלה מאמץ איתנים בדמותו של כוח אויב קרקעי הנע בעורפה של ישראל. כוחות המגן רחוקים ואינם זמינים, מעטפת מסייעת של אש, איסוף או תקשורת אינה בנמצא. מרכזי הכובד המדיני, כלכלי, חברתי, תקשורתי וצבאי, חמ"לי השליטה והאתרים הרגישים והאסטרטגיים נמצאים בטווח ידו של האויב, חשופים וחסרי הגנה. למען הסר ספק, אין הכוונה כאן לחדירה של כוח קטן שחצה את הגבול, עניין חמור ומטריד כשלעצמו. נסו לדמיין מאות חיילים ש"צצים" להם לפתע עמוק בתוך שטח הארץ. במצב זה מערכי ההגנה הישראליים מתייתרים, כוחות החזית לא מביאים מענה מכיוון התקדמותם הצפוי, ובמצב זה ישראל נדרשת לחשב את עצמה מחדש. דבר מעין זה יכול לערער הערכות מצב וסדרי עדיפויות ולשנותם מקצה לקצה. חשבו על הלוחם בחזית ועל מפקד המערכה: עיניהם נשואות לפנים, עריהם נשרפות מאחור.

באחד הרגעים מכמירי הלב בספר שמואל, חוזר דוד ממפגש בצפון הארץ, רק כדי לגלות שהאויב פשט על עירו צקלג, לקח את הנשים, הילדים והשלל והותיר את העיר שרופה. התוצאה אינה רק תבוסה מקומית, אלא שבירת כל המוסכמות החברתיות, מנהיגותיות, ומדינתיות: "וַיֵּשֶׁא דָּוִד וַהֲעֵם אֲשֶׁר אִתּוֹ אֶת קוֹלָם וַיִּבְכּוּ עַד אֲשֶׁר אֵין בָּהֶם כֹּחַ לְבַפֹּת [...] וַתֵּצֵר לְדָוִד מֵאִדּ כִּי אָמְרוּ הָעָם לְסַקְלוּ בִּי מֶרֶה נַפְשִׁי כָּל

לכשעצמו ואינו בא על חשבון החזית. הוא משלים אותה והיא אותו, הוא מאפשר למצות באופן מיטבי את המאמץ המושקע בה כדי להביא להכרעה אפקטיבית. במובן זה, אין משמעות לשאלה אם אחזת באפו כדי לבעוט באחוריו, או בעטת באחוריו כדי להכות באפו. מכה עוצמתית באחוריו של האויב תאלצו להפנות את כל אלומת הקשב לאחור בתדהמה, תוך החלשת החזית והגדלת דרגות החופש של התוקף בעומק ובחזית כאחד: אם יפנה האויב לאחוריו בשל הפעולה בעומק - יכה בו האגרוף החזיתי ללא רחם. אם הוא יישאר ערוך אל החזית - יפעל מאמץ העומק ביתר קלות. אם האויב יתחיל לפסוח על הסעיפים, מכאן לשם או משם לכאן, יהפוך מאמץ האש ליעיל מאין כמותו, שכן האויב יאלץ לפעול בניגוד לתכנון, באופן מאולתר וחשוף, מחוץ לתשתיותיו ומערכיו.

ננסה לחשוב על הפעולה בעומק מצידו של המותקף, המגן. לשם ההמחשה נתבונן ביישובי החזית לאורך גבולותיה של ישראל, ערוכים ומנוסים בתלאות המלחמה. תודעת אנשיהם, ארגונם ומקלוטם ערוכים ליום פקודה. הם אינם ששים להתגשמות תרחיש האימים, אך מודעים אליו, אחרי הכול אלה יישובי חזית. ישראל כולה יודעת לעמוד אל מול איום תלול המסלול כשהיא נדרשת לכך. הרשויות המוניציפליות, מערכות ההתרעה, מערכות היירוט והתקנות השונות יצרו תודעה כי אפשר להתמודד עם איומים אלה.

הָעָם" (שמ"א ל: 4-6).

כך נראית קריסה; כך נשמעת הכרעה. זהו תכליתה של הלחימה בעומק, להביא כוחות אל עורפו של המגן, לאיים איום ההולך וגובר על מערכי האסטרטגיים ועל מקומותיו הרגישים ביותר ולפרק את השיטה והסֶכְמָה: להיות פעולה המערערת על חשיבותם ומשמעותם של כוחות המגן בחזית. הכוחות הפועלים בעורפו של המגן פועלים במרחבים לא צפויים. המגן ערוך בהם על-פי רוב בצורה דלילה, לא מספקת, הוא אינו מוכן תודעתית למפגשים וללחימה. המגן על עורפו הוא מגן מוחלש. למותר לציין, בהמשך לאירועי אנטונוב, כי פעולה בעומק שאינה מוכנה היטב ושאינה מביאה בחשבון את הסיכונים ואת פוטנציאל ההסתבכות - יכולה להיות לרועץ. היכולת לצבור סד"כ בעורף האויב באופן שיפתיע את המגן, להקצות לסד"כ זה יכולות אש משמעותיות ויעדים ערכיים לכיבוש והשמדה, לשמר יכולות הספקה ואורך נשימה מאפשרים, לשמור על רציפות, תקשורת זמינה, ולא פחות חשוב מכך, להיות מסוגלים לנתק מגע בשעת צורך - כל אלה תנאים מחייבים לפעולה מעין זו. לפיכך, כוחות המיועדים להילחם בעומק, כמו גם מפקדים הנדרשים להוביל פעולות מסוג זה, צריכים להיות בנויים, מצוידים ומאומנים באופן יעודי למשימה, כדי שיהיו בעת הצורך מכפיל כוח למערכה ההכרעית.

כוחות יכולים להגיע אל העומק בדרכים אין-ספור: מן האוויר; מן הים; בהסתננות או בהבקעה צרה מן החזית. פעולה בעומק אינה נחלתם של כוחות צנחנים או כוחות מיוחדים בלבד. חטיבת שריון הפורצת בגזרה צרה מן החזית, נמנעת מחיכוך וניצבת כמאיימת על הנכסים האסטרטגיים של האויב מעורפו, מממשת את עקרונות העומק ומאפייניו באופן מיטבי.

פעולה בעומק אינה נחלתם של כוחות צנחנים או כוחות מיוחדים בלבד. חטיבת שריון הפורצת בגזרה צרה מן החזית, נמנעת מחיכוך וניצבת כמאיימת על הנכסים האסטרטגיים של האויב מעורפו, מממשת את עקרונות העומק ומאפייניו באופן מיטבי

על בויזמניות ואש

אש, הגנה, חזית ועומק צריכים לבוא בחפיפה. חשיבה ופעולה טורית, בה גמר ההגנה הוא תחילת האש; סיום המערכה באש הוא ראשית הלחימה והתמרון החזיתי; ופעולה בעומק משמשת רק כסוגר, לא תביא מזור ולא תביא ניצחון, ואולי אף להיפך: האויב יפנה משאביו כל פעם אל האיום המתרגש עליו וירכז בו את מאמציו. כל העניין כולו הוא הסימולטניות המפתיעה של המשכה באף האויב והמכה באחוריו. לפעולה הסימולטנית, הפועלת בווקטורים מנוגדים, פוטנציאל לערעור היציבות וליצירת תוצאה ברורה שאינה נזקקת לפרשנות, בעוד פעולה חזקה ככל שתהיה בווקטור אחד עלולה ליצור תגובה של התנגדות חזקה לא פחות.

לעיתים קיימת במחוזותינו ובמחוזות אחרים נטייה לראות באש חלופה עדיפה על התמרון. האש היא פתרון מיטבי לכאורה: מסכנת ואינה מסתכנת, פוגעת ואינה נפגעת. אש

תלולת מסלול אינה תופעה חדשה: היא החלה בקשתים ארוכי הטווח ששילחו מסות של חצי מוות, מאיימים כמעט בלי להיות מאוימים, והפעילו את קשתותיהם מהחלק האחורי של המערך לחזית עצמה. לימים הוחלפו הקשתים ברגמים, במפעילי בליסטראות, במערכי תותחים וארטילריה, במרגמות ורקטות, באש מן האוויר, בטילים מדויקים לסוגיהם וכיוצא באלה.

היכולת להגיע עמוק מעורפו של התוקף ועמוק יותר אל תוך שטחו של המותקף, יש בה פוטנציאל לשחוק מבלי להישחק. לאש אפקטיביות רבה ביצירת הלם ומורא כמהלך פתיחה במערכה. האויב אינו ערוך, נמצא במערכי המוכרים, התנהלותו המבצעית טרם השתנתה להתנהלות החירום ולכן יעילותה של האש רבה בשלב זה. אולם ככל שחולפים הימים מתרגלים אל האש, "מתמקלטים" ומתחפרים מפניה, משנים עמדות ומיקומים. או אז הופכת האש לבלתי אפקטיבית ולעיתים קרובות אף קיים בה הפוטנציאל לגרימת נזק לא מתוכנן לבלתי מעורבים ושחיקת הלגיטימציה של התוקף.

מעל כל אלה, האש מטבעה תגיע בשלב מסוים למיצוי. עבור המגן כל יום מרגע זה יהיה גרוע פחות מקודמו. והמגן הרי מושפע, מאוים ומוכרע לא נוכח הקושי של מה שעשו לו אתמול, אלא מהפחד ממה שיעשו מחר. הכרעה פירושה מנקודת המגן: "אני חותם את לחימתי מכיוון שאינני מוכן למחיר הצפוי מהמשכה של הלחימה". מיצוי מאמץ האש אומר למעשה למגן "הרע ביותר כבר מאחוריך".

ברמה המופשטת יותר, האש היא מאמץ חיוני וחשוב ויתרונותיה המובהקים עימה. אך חטא ההיבריס של התולים בה את כל ייבם טמון במחשבה שהאש תצליח להתגבר על הכאוס ואי-הוודאות של הקרב. באופן מודע יותר או פחות, התקוות התלויות במאמץ האש משקפות פנטזיה לנצח את התרמודינמיקה של המלחמה. אשליה של מלחמות "נקיות", שבהן הלוחמים אינם נדרשים להגיע לחיכוך ולשלם את מחירו.

לשאלת המחיר

טענה שכחה נגד הטלת כוחות לעורף האויב נוגעת למחיר שישלם הכוח התוקף או הפושט. עם זאת שאלת המחיר היא יחסית, וראוי שתישקל מול ערך המשימה. אם תכליתה של הפעולה בעומק היא לתרום באופן דרמטי להכרעת האויב ולסיום המלחמה תוך קיצור משכה, הרי שנדרש ליטול סיכונים על מנת לממשה. סוגיית המחיר לעולם אינה נשקלת כשלעצמה - אלא נוכח הערך של הפעולה המבצעית שבנדון. במובן זה, אין מקום לשקול פעילות בעומק לגופה של הפעולה, אלא נוכח המטרה שהיא מתיימרת להשיג והפוטנציאל הטמון בה.

נוסף על כך, עצם התיאור העובדתי של המחיר הגבוה המאפיין את הפעולה בעומק טעון הוכחה. אפשר להעלות על הדעת קרבות חזית שוחקים שגבו מחיר איום ונורא, ואפשר להעמיד לא מעט דוגמאות שכנגד, שבהן הפעילות בעומק לא בהכרח הייתה "יקרה" יותר מאשר החלופות החזיתיות. אלא שטיעונים מסוג זה מועדים לעיוותי ההגדרות והסטטיסטיקה.

אני חושד שבבסיס טיעון המחיר טמונה הנחת יסוד סמויה ובעייתית לפיה הפעולה בעומק היא בבחינת מותרות, מערכת ברירה, בהשוואה ללחימה בחזית שהיא הכרח, מערכת אין ברירה. אנו נוטים לחשוב על החזית כעל הדבר ה"רגיל", ה"הכרחי", אך זוהי תוצאה של דפוסי החשיבה הלינאריים

כוחות המיועדים לפעול בעומק. תרגיל של חיל האוויר ויחידת "אגוז" בקפריסין. עליהם להיות בנויים, מצוידים ומאומנים באופן ייעודי למשימה. צילום: דו"ץ

החזית או בעורף האויב מחייבות אומץ לב של מקבלי ההחלטות והיערכות תואמת. במובן זה תפקידה של מפקדת עומק חורג ממשימות התכנון, ההפעלה וההכוונה של בניין הכוח. במידה מסוימת, חלק מתפקידה של מפקדת העומק כרוך בהשפעה על דפוסי המחשבה הנהוגים במערכת הצבאית הכללית. הרחבת ארגון הכלים מרחיבה גם את מרחב המחשבה, האפשרויות, את היצירות השונות שניתן להרכיב באמצעות אותו ארגון, המלא בפתרונות שלא העזנו לדמיין לבעיות שלא ידענו על קיומן. אל מול הרצון, השאיפה והאשליה כי אפשר להכריע אויב באש או בפעולה של שחיקה בחזית בלבד, נדרש גוף שכל תכליתו להיות מעין "מיסיונר" של רעיון תחבולני הגלום בעומק. לעורר את השאלה, להציף את ההזדמנויות הטמונות בקבלת ההחלטה, להטיל את כוחות העומק במקביל או בדירוג קל לפעולות החזית והאש, על מנת למצות את הטמון בסימולטניות להוצאת האויב משיווי משקלו והבאתו למצב של חוסר אונים.

לא פחות חשוב מכך - צבא שיש לו רצון להכריע, אומץ לקבל החלטות ומפקדה ייעודית כמפקדת העומק צריך להיות בנוי, מאומן ואמיץ מחשבתית למצות את כליו - בשלב עיצוב ההיגיון האסטרטגי, בשלב התכנון האופרטיבי ובשלב הפעלת הכוח תוך כדי הלחימה. עומק - רעיון המביא לניצחון.

ההערות למאמר זה מתפרסמות בסוף הגיליון.

שלנו, ולא של המציאות עצמה. טענה אחרת המנסה לערער על הפוטנציאל והרלוונטיות הטמונים בעומק קשורה לאופן ההגדרה של אויבנו. מה המשמעות של עומק מול צבאות טרור שלכאורה אינם ערוכים במבנה סדור? מה ערכיה של הפעולה בעומק מול אויב שאינו מאורגן בקווי הגנה שיטתיים הערוכים זה אחר זה? איזו משמעות יש לעומק ביחס לאויב מבוזר בקרב אזרחים, מושרש ומרושת על פני מרחב של מאות קילומטרים רבועים? טענה זו היא תוצאה של הניסיון לחשוב באופן ליניארי על ארגון כלים שאינו ליניארי. אדרבא, לצבא תעשייתי קונוונציונלי יש קושי מול צבא גרילה. דווקא הפעולות בעומק מנטרלות את היתרונות היחסיים של צבא הגרילה מול צבא כבד ומתועש. בפועל יש כאן מעין שימוש במתודת הגרילה של האויב, תוך מיקוד בתורפותיו ובמרכזי הכובד שלו עצמו, ושליטת יכולתו לשחוק, לזנב ולצוד כפי שנערך לעשות. גם לצבא גרילה יש מרכזי פיקוד ושליטה, מערכים אסטרטגיים, מערכי תקשורת, מנהיגות, עורף כלכלי וחברתי, צירי תנועה לתגבור או לנסיגה וכיוצא באלה.

סיכום

אומץ לב רב נדרש מן הנלחמים בחזית - הם שיפגשו את החיכוך הנורא של מסה מול מסה. ומנגד, פעולות בעומק

